

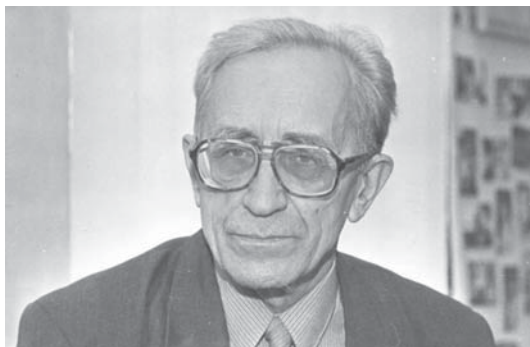
Зважуюсь думати, що це — не так. Маніфестом модернізму є цитований лист Лесі Українки з приводу “Зів’ялого листа” І.Франка. Модернізм — поняття значно глибше, ніж риторика М.Вороного, “молодомузівців” та “хатян”. Модернізм в Україні почався з нової поетичної мови “Зів’ялого листа”, міркувань про нього Лесі Українки і поезії її самої, але другого, скажемо так, періоду. “Молодомузівці” й “хатяни” — це раціоналістичне відлуння того, що було модернізмом насправді. Власне поезії, як і повного розуміння її суті, в них було дуже мало. Вони сперечалися про теми, про мотиви; їм здавалося, що “краса” має заступити в поезії “біди народні”, але суть, виявляється, не в цьому. Треба, щоб вірші були “червоними”, як писала Леся про “Зів’яле листа”, щоб в одному слові розкрився жах людських мук, як у новелах В.Стефаніка, чи відчувалось постійне й нестримне поривання “до блакиті”, як в О.Кобилянської. Оце і був той справжній модернізм в Україні межі ХІХ—ХХ століть, якому завдячує знайдена цими авторами нова художня мова. Все інше — риторика й декларації...

LXX

ІВАН ЮЩУК — ПИСЬМЕННИК, ПЕРЕКЛАДАЧ, УЧЕНИЙ (До 70 — річчя від дня народження)

Наші студентські літа звели і здружили нас — повних п’ять років ми провели у княжому місті Львові. І. Ющук в усьому був завжди першим і неперевершеним. Навіть у тому, що починав свої студії 1951 р. в Київському університеті імені Тараса Шевченка, але, напевне, на хімічному факультеті не витримав “хімічних випарів” і наступного, 1952, року подався на слов’янську філологію до Львівського університету. Доля справді мудро розпорядилася непересічним талантом і різнобічним обдаруванням волинського юнака із с. Черникова Володимир-Волинського району на Волині, де він народився 3 жовтня 1933 р. Розпорядилася раціонально, пов’язавши його життя з чеською, сербською, словенською і, зрештою, що найголовніше — з рідною українською філологією. Правда, коли тоталітарна режимна система десь наприкінці шістдесятих років почала поволі тріщати по своїх прогнилих швах, то її металеве крило зачепило й І. Ющука. З ним повелися жорстоко — після арешту й допитів його випустили на цю “латану” свободу, відлучивши на десятиліття не лише від Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка АН України, а й від літератури взагалі, заборонивши публікувати будь-що цьому різнобічно талановитому вченому й справді непересічній особистості, ініціаторові багатьох мовознавчих і літературознавчих починань.

Але добрі друзі не дали відлучити І. Ющука від духовного життя, і навіть у тих жорстоких умовах літиску й переслідувань завдяки гуманності й високій національній свідомості таких літераторів та науковців, як Віль Гримич, Світлана Єрмоленко, Прокіп Мисник, йому вдавалося не лише перекладати з сербської, хорватської, македонської, лужицької, словенської і чеської мов, а й видавати книги, хоча, зрозуміло, не завжди під власним прізвищем.

Важлива сторінка у творчій біографії письменника І. Ющука — переклади художніх творів. Окрім журнальних публікацій, це майже півтора десятка прозових книжок. Коли читаєш їх, то виникає таке враження, що перед тобою не інтерпретовані українською мовою твори зарубіжних письменників, а чудові оригінали — так широко й вільно, природно плине під пером майстра українська мовна ріка.

Романи М.Селімовича “Фортеця”, Е.Коша “Сніг і лід”, “Сіті”, повісті Б.Чопича “Орли вилітають рано”, М.Матошеця “Слідами корабельного журналу”, М.Божича “Пан полковник”, “Бомба”, оповідання та новели І.Андрича, Р.Романовича, Ф.Бевка ... Ці та інші твори, завдяки майстерному перекладу І.Ющука, стали помітним надбанням нашої художньої культури.

Літературна громадськість здавна виявляє неабиякий інтерес до літературної діяльності І.Ющука. І про неї можна говорити багато, зокрема про десятки літературознавчих праць, серед яких ґрунтовні дослідження взаємозв'язків української літератури з літературами балканського регіону. Це й ціла серія статей про слов'янські літератури в УРЕ, це й численні передмови до перекладних видань...

Трохи менше знаємо його як педагога безпосередньо за кафедрою, хоч за враженнями від написаних ним і виданих масовими тиражами підручників з української мови можемо з певністю сказати: в особі І. Ющука освітяни мають вельми цікавого, просто одержимого трудівника і в цій царині. Професор, завідувач кафедри слов'янського і загального мовознавства в Київському міжнародному університеті, Іван Пилипович Ющук сам викладає українську мову. Тож майже два десятки його підручників з української мови — плід не тільки любові до рідного слова та бажання утвердити його в усіх сферах суспільного життя, а й витвір високого професіоналізму автора.

До речі, в підручниках І.Ющука передусім впадає в око як новизна викладу граматичного матеріалу, так і глибока продуманість у доборі допоміжно-ілюстративних текстів. Приклади, уривки з літературних творів дібрано так, що вони вже самі по собі становлять у сукупності цілу систему, спрямовану на патріотичне виховання учня, на збагачення його інтелекту, на розвиток і закріплення моральних засад. І таким чином підручник, за яким учні вивчають граматику, стає ще й мовби людинознавчою, навіть українознавчою чи народознавчою книгою. І.Ющуківі чи не найближче припав до серця заклик, що свого часу пролунав у Національній спілці письменників України, аби письменники взялися за створення нових підручників для шкіл. І серед колег-літераторів зробив-таки у цьому відношенні найбільше.

У творчій лабораторії І.Ющука тривалий час домінувала праця над посібниками та підручниками для тих, хто упродовж кількох десятиліть, а інколи протягом кількох поколінь, проживаючи поміж українцями, не може опанувати української мови. Саме для таких “феноменів” чимало зробив український мовознавець, намагаючись за умов української незалежності якось виправити становище. Для таких “феноменальних” росіян та й окремих зрусифікованих українців він оперативно, в перші ж роки незалежності України створив посібники “Я выучу украинский язык” (1991 і 1992 рр.), де відповідно розглянуті питання граматики і стилістики української мови. Сюди ж можна віднести і видання книжечки “Украинский язык для начинающих” (1992 р.). А як тут не згадати популярний серед українських словесників “Практикум з правопису української мови” та дуже корисний для державних посадовців “Практичний довідник з української мови” І.Ющука.

Водночас мовознавець плідно працює над ґрунтовнішими і складнішими підручниками для студентів системи вищих навчальних закладів. Ось щойно вийшла друком нова книжка: Ющук І.П. Українська мова: Підручник. К.: Либідь, 2003. На відміну від раніше створених підручників такого типу І. П. Ющук — добре знайий в Україні фахівець — створив всеохопне й системне видання. Крім загальноновизнаних відомостей про сучасну українську літературну мову, в ньому наведено основні правописні правила, оригінальну концепцію виникнення й походження української мови та маловідомі докази про її давність. Розглянуто неординарні класифікації прислівників, поділ іменників на відміни тощо.

Але, мабуть, найсвітлішою сторінкою в житті І. Ющука залишиться його жертвна праця на громадських засадах, коли він упродовж 1987 — 1991 рр. очолював Клуб шанувальників української мови при Спілці письменників України. То був справді час смутку і відчаю свідомої української інтелігенції після катастрофи на ЧАЕС, час без надії і сподівань, час страшного занепаду української мови, витіснення її т. зв. “інтернаціональною” мовою.

Саме в ту пору І. Ющук, глибоко збагнувши трагедію свого народу, взявся за згуртування справжніх патріотів, щирих шанувальників українського слова. Протягом п'яти років до

Будинку письменників (по вул. Банковій, 2) збиралися сотні людей, які прагнули почути рідною мовою слово правди. Тут було розглянуто стан викладання української мови у вищих навчальних закладах м. Києва, стан функціонування української мови у громадському транспорті столиці України, на окремих фабриках та заводах Києва. Йшла боротьба за чистоту української мови на УТ та Уккрандіо. І в переважній більшості обговорюваних проблем відчувалася глибока ерудиція І.Ющука – невтомного випускника Львівського університету, чий вміння та всебічна підготовка були такими вкрай потрібними для голови Клубу шанувальників української мови при Спілці письменників України.

Є в І. Ющука дослідження “Мова наша українська” (К.: Видавничий центр “Просвіта”, 2001). У науковому роздумі “Рідна мова” автор пише: “Бог, чи Абсолют, чи Універсальний закон всесвітнього існування (кому як зручніше) вділив кожному народові його неповторну мову як інструмент не тільки взаємопорозуміння, а й пізнання й осмислення навколишнього світу ... Рідна та мова, яка вироблена рідним народом на його споконвічній землі і пристосована саме до його умов існування, до його способу думання, навіть якщо за її основу колись було взято чужу мову. Вона є рідною не тільки для всього народу, а й для кожного окремого індивіда, що належить до цього народу, незалежно від того, з якою мовою йому довелося зіткнутися при появі на світ. Рідна мова – це мова предків і землі, а не мова, привнесена ззовні.

Немає кращих і гірших, вищих і нижчих мов. Але є мова рідного народу, яку не може замінити жодна інша”.

Тож радісно нині усвідомлювати, що власне за багаторічну й плідну працю в царині вивчення та утвердження рідної мови, на жаль, таки в тому ж українському середовищі, яке від природи мало б залишатися українським, редакційна колегія періодичного збірника наукових праць “Мова та історія”, (випуск за 2001 рік) заслужено присвоїла професорові Іванові Ющуку почесне звання “Хранителя мови” за його багаторічну наполегливу працю на ниві дослідження і викладання української мови.

Та є ще одна цікава грань у діяльності І. Ющука – художня творчість. Окрім численних новел, написаних до підручників з української мови, він також автор виданої у “Веселці” популярної науково-фантастичної повісті “Троє на Місяці”. І дуже багато працює з творчою молоддю, літераторами-початківцями у своєму університеті. Організував тут і вже кілька років очолює літературну студію. Веде її засідання вельми кваліфіковано й цікаво, тож студентська молодь горнеться до свого наставника, успішно опановуючи секрети літературної праці. Про це свідчить, зокрема, той факт, що за сприяння ректорату університету тут видається альманах-щорічник, у якому студійці друкують свої поезії, оповідання і новели, п’єси, а в найсвіжішому випуску – навіть роман (уривки, ясна річ). І коли кілька місяців тому в Будинку письменників України відбувся творчий звіт цієї літературної студії, усі присутні в залі – поети, прозаїки, члени НСПУ – мали змогу переконатися: І.Ющук готує гарну зміну.

Заслужений діяч науки і техніки України, член Національної спілки письменників України, член Центрального правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, голова Товариства “Україна – Сербія”, Іван Пилипович Ющук користується великою повагою найперше всіх, хто знає його особисто; і безперечно кожен, хто бере в руки його талановиті книги, шле йому з нагоди ювілею, нехай здебільшого і подумки, найщиріші вітання.

З роси Тобі і води, дорогий Іване Пилиповичу!

*Іван Пасемко, член Міжнародної
науково-координаційної ради з
проблем українознавства,
Орест Сливинський, член Національної
спілки письменників України,
лауреат премії імені Івана Огієнка.*

